

Landskap: Skåne
 Härad: Gärds.
 Socken: Ö. Sönnarslöv.
 Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Hilda Henriksson
 Adress: Ö. Sönnarslöv.
 Berättat av: _____
 Född år _____ i _____

Lanshållsförteckning:

Vårarbete, gödselutskörning.	sid. 1.
Höst i ålgarna.	" 1.
Rågskörden.	" 1.
Långväckor.	" 1.
Öllonhage för svinen.	" 2.
Betesgång på våren.	" 2.
Bysmed.	" 2.
Tröstyg, gaster, bloss.	" 3.
Mimmeskör på platsen för förfrysning.	" 3.
Gömnisse.	" 3.
Snapphanar.	" 3.
Pannkakbakning.	" 3.
Braskånk.	" 3.

Landskap: Skåne, Upptecknat av: Stilla Henriksson
 Härad: Gärd. Adress: O. Sönnarslöv.
 Socken: O. Sönnarslöv. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

(Simhålls uppteckning, forts.).	
Troll.	Sid. 4.
Kribor skog med spöken o. gästaklass.	" 4.
Stora o. Lilla elöda hallen.	" 5.
"Abjers kvingan", sägen.	" 5.
Inredning i boningshus, lyse.	" 5.
Är beredning.	" 5-6.
Jon träskomakare.	" 6.
Tröskning med slaga.	" 6.
Handkvarnar.	" 6.
Julen.	" 6.
Vantar och troll i Nallesbohus skogen.	" 7.
Tjänstefolk och grevinna de la Gardie.	" 8.

Från Östra Sömnarstör by

För 100 år sedan var det så att varje by hade sina lag med byfogde och älderman. När det om våren skulle böja med vårarbete skulle hela laget böja på en dag. Då tötade äldermannen i byakörnet o så samlades de, var o en köide sen ut gödsel (eller vad det nu var på sin åker. det gällde vem som först fick sitt färdigt. Ty när de böja vid 3 tiden om morgnarna så hade de nästan slut till vanlig frukost (eller daore som det kallades). Så var det med aut arbete. När det skulle höstas i ångarne (som vore långt upp i skogarne. När byfogden tuta i byakörnet så samlades alla i byn för att sen gå i väg. varje ställetkarl hade sin skängsa, som skulle räpa ihop gräs i långa smala skängar, aut skulle räpas från buskar o när så att det kom ut i salskenet. Det gällde vem som var raskast o vanningarne. Eftersom de böja vid 3 tiden o det skulle gå rakt under så var det med god matlust o godt humör som frukosten blev ariten då fick drängarne sina supar o sen gick det med lit o lust. Så var det även med råghörden. Det var en vacker syn när alla dessa många skördefolk kommo i en led. Vid de större godslen var det ibland ändå till 20 o 30 par på fältet. Alla muntra o glada, varje karl med sin binderska, klädda i sina binderske dräkter bestående av en stor vit hemvävt linbygg, med långa ärmar o kragar fin ^{litt} linne. Ett rött band om livet samt huckle på huvudet. Alla bönder o torpare gingen dagsverke till gården (godset. Mattesholm). De skulle även ^{på vinterbygd} köra lingäcker som det kallades. Då lula äldermannen i sitt horn, vid midnatt samlades de i byn o sen köide de upp till hängården där vagnarne lastades med säd, timmer eller vad det nu var som skulle skickas. Det var många mil att köra. När det var i smällkalla vintern, fingo de vara klädda i tjocka kräckorlöflar o varma badmatskläder o kappor o skinoröster. Då de hade tunga lass o dito vagnar var det till o gå bredvid sina lass o köra hela vägen. De slunnade endast medan de behå sina hästar o så gjälv tago sig lite mat o några supar av sina lommeflaskor, ty det stänkte kroppen. Någon sömn var det ej att tänka på för, ända hunno fram o knappast då. Men de vore torpare o dagsverken skulle göras, något arrende eller kontant var det ej så mycket åtminstone ej för torparne. Ja sen på hemvägen fingo de åka i sina skumpvagnar. Ja då kunde de ^{hända att om de ligo för många supar o blev lite upprymda så kordes de i kapp aut vad de var långt tillbaka i tiden.} ~~de var långt tillbaka i tiden. De fingo alla bakomsläppta höns. Det~~ var lustigt att vara med om det sade min farfar. Sina klumpiga häckvagnar o som det skumpar så de vore tmligen ömma i kroppen här o där men den som hadde kommit fram eller kunde köra förbi blev nöj. Det ^{är} så, så det är sig likt i alla tider, i gamla tiden gick det säkert men säkert men de hunno med sitt ändå

I fjörra århundradet i början på 1800 talet var hela den skara ^{bok} skogen ända från byn
 o' upp till Knärod Elmhult o' hela sträckan mot Kihud o' o' inslängd med höga gärdes
 gårdar med grindar vid vägarne. Än så upp. Sägner berättar ^{som hör de till skatterholmen} att alla köparne o' bonderna
 fingo lov att släppa sin svin att gå villt däröfver allom, på detta levde svinen hela
 vintern. (Mann har ju hört berättas om de goa allonfläsket) Dem som voro
 omkänksamma om sina svin brukade bygga hydder till dem o' gå o' ge dem lite
 estra när de var mycket kallt. För att nu var o' en skulle kunna känna igen
 sina svin så hade de var sin bomärke. En gammal knepig gubbe som var mycket
 om sig, passa på o' lag fatt i andras svin o' märkte dem med sin bomärke
 o' sen va de hans. När de sen sa till honom att de ville ha sina svin
 så sade han bara. "I nä se me sjä, får du i, för de mina svin
 o' de mitt märke. Till slut hade han slutit så många så han kunde
 inte husa dem o' magra o' utsvultna voro de, så kunde han inte fri sig
 längre, utan ^{bad} då får de väl ha dem då. Allt gick utan process
 o' dylikt. / För de va liksom en bättel tjur /.

Likast var det om vårarne när djuren skulle släppas ut på bete
 Det var bestämd dag för hela byalaget. Då skulle äldermannen kalla till
 alla bönder o' köpare som hade lotten på skogen en mann från varje
 skulle gå en dag o' laga gärdesgårdar. Sen bestämdes en dag när djuren
 skulle släppas på bete. Då skulle alla stå upp vid byemedjan der alla
 djuren skulle brännas, eller märkas på lårbenet med en glödgat jern.
 bestående av liten transformad jernmärke. för att vara att de hörd till förman
 skogar. Det var många olika kagaröbenämningar t ex korskogen, krigerskogen
 hästaskogen, Samt kungskogen som änn i dag har namnet o' der finns
 betelotter som äges av bönder i Köpinge Stora skum o. s. v.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Där vid byemedjan som låg nere i dalen bodde en gammal snäll o'
 gemyttlig ^{bysegl} ~~bysegl~~ som var idel hjälpsamhet. Vid smedjan gick slom vägen
 förbi o' just där var det cystigt branta backar, som om vintern var nästan liss
 fastigt att komma. Skulle de upp så fingo hästarna ha nya skarpa broddar o'
 litaså när de skulle ner. De arme hästarna hölls på att bryta benen av sig. Men
 smen var auktröttlig till att passa upp o' hjälpa dem. Därför var han mycket
 omhyckad o' brännvins flaskan kom fram o' där var liv o' löst i smedjan. På
 hände det ju att alla byns ungar kom dranes med sina små träslädar o'
 ville köra på smelbacken. smen ble arg o' körde hem dem men de kom igen
 o' der var det att köra i kapp. De var endast två som hade ordentliga kälkar med järn
 under medarne. Dem kallades för järnskattningar. Men alla de andre var bara trämedar
 o' de gick ej så långt o' ej så stark heller så de va förnämlich o' på alla små på järnsk

Skåne
Gäst
Ö. Jönmark
1838

Skogema gård hör också till Bonestads gods i forna tider fanns även där
mycket bra byggnader o' blom, på åkrarne syntes mörka höstbrännor en
många lyckeliggubbar o' det finns dem ännu som lata om att de ofta haft
möte med dem. Det talades alltid om att goenisse här till där o' att det alltid spöke
i ladugården. Det hördes ett skramlande av järnlänkar o' liksom om en stor
skjuts kom inn på gården o' väckte ett stort larm. Där hade Snapphanar haft sin tillflykt.
För 50 år sidan sen branngården ned o' sen blev det ombyggt o' alla spåken försvann.
Der omkring fanns många små torp o' gårdar var o' en med ett särskilda
roliga namn som t.ex. Knudehonens, Örhakitsgården, Hunnakils huset, Mällehuset
Klövshorp o' så nere i Åbergsdalen Spångarp ett litet idylliskt hem som har
sin egen ^{roliga} historia. Der bodde nämligen på 1700-talet en man Simon Jonsson o' hans
hustru. Deras dotter Margareta blev gift med en man som hette Nils Henriksson, hon blev
änka o' var ^{mycket} fattig, en gång på vintern var hon ute o' gick. Det blev en en ryttig storm
snöstorm o' på hemvägen gick hon vilse o' blev sittande i en snödriva, der fanns de henne
i fjälfrusen. På den platsen uppbatte de anhöriga ett kors till hennes minne o' platsen
kallas ännu i dag Margaretas kors. Den är endast en liten bit från Spångarp.
Ja så var det de andra ställen i Örhakil der höll goenisse alltid till, folket där
voro goda snälla människor. Jorden de bruka var givande, det var många små källor
omkring (därför namnet) men att de hade goenisse var säkert det lättes alltid ut en
skål med mjölk o' ett fat med annan mat varje kväll o' goenisse tog aut med när han gick.
Så var det Hunnakils huset där bodde en gubbe som var ryttig till o' svärja o' ropa det
var ingen rikedom där, för han köpte brännvin, för varenda skiver. Mällehuset skrev länge
upp, bodde två gamla rara människor gubben hade långt villt skägg såg värdnadsvärd
ut gick varje söndag i kyrkan. Där var det trivsamt o' rent o' fint hos de gamla
Mällehusefolket. Klövshorps folket var ungefär i samma stil så fanns
det Snattarp länge upp. Där har man hört berättas att Snapphanarne
hölls till o' det var ju lite vartans i Skåne.
Ute i Skogbygdén vid Önnetorp o' Skärhus der fanns i gårdarne en
hel del gammalt snapphans gods o' där var en gammal man som varit
med i krig. Han kunde bala om hur det gick till. På gamla dar bodde
han i en undantagsstuga o' var en fridens man, han lykte bäst om att fylla
barnen o' i hans slaga fanns en stor gammal dags lätting. Den smorde
han dukligt med fett svamp o' så baka han pannkakor, till sig
själv o' glyttarne att det var gott de säkert. Men att ^{det} tag ut på
sin vis ^{de lita riket} de rann ner åt ngen på alla sidor o' röken stod tjock
i stugan. Men gamle Torkel va krigare o' var vid rök o' damm.
Pengar av gamla sorten fanns, stora silver dollar o' det var så rikt så när dottern i huset
gift sig. Kom mor i huset inn med hela förklädet fullt o' slängde i sängen till
sin dotter o' hennes man. De skulle vara braskänk.

Vid stora landsvägen i närheten av Bonestads gård fanns tre så kallade
ättekögar, den störste av dem kallades Maglehäja och det berättades att varje
jultid reides denna kulle på fyra pelare. Då hade trollen fäst sig om
kom där förbi kullen vid midnattstid, kunde då få se hur trollen dansa
och hur upplyst där var. Det var en gubbe som varit vid kvarnen och fått
matet, då han på kvällen skulle köra hem fick han se att det lyfte i
kullen, han fick för sig att springa bort och se vad som sked på. Då var
det en fästighets väsen och bråder ty trollen hade fått veta att det var
kyrkogångsgille i byn hos en bonde och de skulle dit och äta sig mätta. Den
enda trollet skrek vänt ännu de andra, var en min mössa och var en min
hatt. Gubben skrek lika dant och på de viset fick han också fäst i en hatt
och följde efter trollen, när han satte hatten på så kunde han se hur
trollen äto upp så mycket mat som fanns på bordet. Ingen kunde
förstå var alla gräfsat och skinkor och att gilles mat lag vägen. Och
bar inn och satte fram vad som fanns i huset, men det försvann i
en hast. Då skulle trollen resa hem igen någon av dem hade fått fick
syn på gubben som lagit deras hatt och det blev ett rystligt väsen. Den arme
gubben sprang för brinnande livet hack i häl följde av trollen, men
han lyckades komma undan och har berättat denna sägen. Så var det
en skog vid Bonestad som kallades Skräbos. Mörkt och dyshet var det och ingen våga
sig att gå ensam där vid nattetid ty där var spöken och gashablos. Där
som kom där var ej säker på att komma hem med livet, men det fanns
ett medel att skydda sig. De fick bära skat i lommen och så fick de ju
röra se må svavelstickor. Riva eld på tre stickor och de skulle man
ha tre varv fram och tre tumbaka avigt och rätt omkring huvudet och så tiga stilla
ejluta med någon för en man sovit. Ty då blevo de rystligt sjuka.
Där var många som gingo vilse där ute på vägarne enad an
de kommo ut för skarn. De voro oförmögna att hitta hem
Den enda hjälpen var att vända höjan eller rocken så aviglidan
kom ut för och så låsa Fader var två gånger.

Käns
Gårdsh
Ö. Sönnarslöv
uppt 1908

uppt. Håkan Henriksson
Ö. Sönnarslöv

Så hur vi på Linderöds åsen strax vid Ö. Pönnarslövs by det vackra o natur sköna åberget. Där forsar ännu fram, inne vid ena sidan är två mycket stora klippväggar kallas stora o lilla "nödakullen". På vintran när det är, eller blir ombytt aväder, höres däruppeifrån en dött susande då blir det snitt väder, när så suset flyttar sig längre ned mot en plats som kallas "Torchavä" då blir det kallt o fryser ganska hårt. Sen flyttar sig suset ner på ången strax vid byn platsen kallas fördom krummålarad. Då är oblikt det den enda skräckaste känd. När suset är skarpt i Lindalsbackar ^{lärn} skogen på åsen) då blir det stort snöfyll. När man om vintranen vill ge akt på den leken så står det aldrig fel. Vi som bo här ha från barndommen vant oss vid detta kända underbart hemtrevliga sus. Så är det även en annat skräck leken, när skogen långt upp i dalen böjar blåsa blir det snart regn, då skogen det upp en ljus blå dimma, ser ut precis som rök ibland ^{en} riktig rökpelare. Då sade de gamle idag tycker Åljerstevningen, så dan efter blir det regn. Då tvätta Åljerstevning, det säges så ännu idag. Men de gamle visste mer, om hur hon såg ut ty en man som var modig o så också förvelen gav sig ut en kväll o skulle se hur hon såg ut. De kunde nämligen alltid på kvällarna höra hur hon klappa o banka sin tvätt så det ekade i skogen. Men den här karden som var nyfiken han fick sig en riktig årfild ^{är hennes hustru} på kvällen så de var med möda han kom hem. Han blev ryckigt sjuk o fick ligga i flere veckor till sängs. Han berättar att han aldrig glömde hennes hemliga hälskratt. De gamle hörde alltid hur skogsnan hon quina o levde deruppe om de mörka kvällarna. Det syntes gathar o bloss. På våren när islossningen börja blev det ju en ryckigt bråk deruppe i ången sen blev det o blev ännu idag fantastisk överströmning där nere på ången, men fördom var nog mera snö. Ty det berättas att i det lilla prängar (namnet där för att de lagt ut en fång just för denna överströmning) men det var så att en natt då vattnet steg auk för högt gick det inn i huset o folket där fingo upp o bära alla sakar upp på backen, o de små barnen fingo ligga uppe på höstängat. Sedan blev det ombyggt så de fingo en bättel boningshus. I den gamla farfarsstugan minns jag det gamla. Där var ljus o hemtrevligt en stor lättnad som spred en hemtrevlig värme omkring sig. En stor gammaldags stäng, med vackert rödlakansbänk över om söndagarna, över sängen hängde i baket en grovt strick klätt med alla möjliga grannalappar med lars i nedre ändan. det var bra att ha ett lag i detta när de skulle resa sig om morgnarna. ^{även fanns det två stora vackra gammaldags skåp} Skåp i skogen hängde i baket en luktad lampedalla, en trästakegred en rund träskiva. På denna stod en liten brant lampas med en veke i framt. När det tändes på, blev det ju lite ljus i skogen, men o vad det råk. För att på framt spinkades skickar o så fick någon sitta o kända på dem o lysa de andra. Men vid detta ljus sitta kvinnorna o kända o spinnat usten till kläder o klumpar till alla husets folk de färga själva sitt garn med väck färger. På dagarna vävdes badmat o kläder o aut vad som behöves. Linet odlades på de små fälgarna o i närheten av byn fanns en så kallad

Loshua, der skulle linen byttas ö då hade de brydegille alla drängarna
bloro bjudna komma med, var ö en brydessa bjöd sin kar, i rök ö dam firas
des, så deras gille, men ioligt hade de på den tiden. Den sluga är nerbrunnen för
mer ännu 50 år sen <sup>Skänska
Gårdens
O. Sörnsarlov 1938</sup> <sup>LUNDS UNIVERSITETIS
FOLKMINNESARKIV</sup> <sup>upptäckt av Hilke Henriks 1912
O. Sörnsarlov</sup>

Men i farfa's sluga var varm ö gott. Der berättades sagor av en gammal
gubbe Jon träskomakare kallad, emedan han var omkring på skiden ö gjorde
träskor. Det blev billigare än ha honom hemma när de voro många båda
glyttar ö stort folk. De var hunga sluka träskor med trävertin ö bläcksjora
dvs en ^{ett smått} bleckband för att inte skon skulle spricka. Jon kunde inte fabricera de
så kallade judeckorna. Därför fick de gå må de andre för de va billigare
Men han kunde lata om sagor ö spöken ö troll ö han snusa ö han
gjög ihop en hel del ö jag för mindel liten ö dam brodde fullt ö fast
på ö det var riktigt. Ja sen lappa de skor färo tin himla på träskor
ö sen va ja inte må längre säga för när han hade slut på sitt
ordföråd.

I den gamla goda tiden då träskades av säden med slaga (eller plägel som det kallades
träskgubbarne kommo kl 3 på morgonen ö böja sitt arbete på lagan. Det var ett
ideligt bankande som hördes lång väg. Duktiga karlar de skulle kunna hålla backen
annars dugde de ingenting till. De behöfde kunna sin sak ö vid femtiden var det
vanligt med lite mat. Det skulle vara långa smörmada (gamla ordet säger
när brödet skäres för hjökt att det är riktigt träskmanskivor.) Ja det gällde om det
var en duktig matmoder i gårdarne. Det var ej mycke med betalningen för
dessa hårda arbete. De skulle ha så kallad träskmans skäppa. När det mättes upp så
fick de sin skäppa jag kan ej säga riktigt hur mycke. Sen när de skulle göra säden
var det ej som nu några maskiner utan först sårades den genom grova bäll
sedan en finare som kallades reisel ö sen skulle säden kastas upp i luften
så att agnar ö dylikt gick i från. På de stora gårdarne var det en särskild
sädes kastare. Den skulle sedan passa upp så att inte säden låg ö mögla eller
blev varm. Ty de var då som nu ej gott med sådant bröd. På de små gårdar
var det ju varje bondes egen sak att passa sin säd. På de små gårdar.

fanns sen en liten handkvarn där kunde de mala sin säd. Det var
en mycke enkel inrättning. Men det gick att mala, grovt, blev det, men det
kunde bakas bröd av det. De voro nöjda med det i de små fattige hemmen
Men till jul då fick det vara lite bättre. Det gick väl att passa på när bonde ö skicka
sin mollepåse med tin en riktig kran ö på maled te julabrödet. Då blev det
ändå lite bättre, gott jul ö ^{häftigt} gröt fint bröd. fullt som sköptes i varje hem.

Gammalt ordprätt, julaffan ö julada ha vi ej gott som vi vilja ha men annedag
då gömmer mor sitt sul! På de va inte jul var da men de var så mycke mer
de trevliga jullaknepen ö jullekar ö så kom julspögen. I de stora gårdarne
klädde pigor ö drängar ut sig ö låga i väg tin nabbers. De voro tvärade i synen. Till
oigen kärthet. Det gick inte lätt att tvälla bort värtan när de togo ö emellan varandra med
med sat ö att mötligt

~~En~~ stora skogarne, har det ju alltid funnits tomtar & trall & många berättelser finns om dem. Men en verklig skildring kan jag tala om som jag ofta hörde berättas i min barndom. En mann som var handverkare uppe vid kungärdan & gick dit på morgon & hem på kvällen brukade alltid ha sällskap med en liten Tomte. Denna mötte honom & följde honom traget upp till gården, på kvällen uppenbarade han sig & följde med ner till den vanliga platsen. Det var alltid samma ställe som han plötsligt uppenbarade sig & kom & gick vid sidan av vägen. Han var en liten vänlig tomta med röd mössa, aldrig talades ett ord. & han gick på ett visst avstånd från Lundberg, men det blev en sådan vana med den lille mannens sällskap att Lundberg till sina vänner våga tala om sin gubbe, vilket ju annars ansågs farligt. Om nu Lundbergs gubbe verkligen fanns till, eller endast existera i hans fantasi vill jag låta vara osagt.

Många påstodo sig ha sett en mann på samma väg men de påstodo att den mannen hade inte huvud.

En annan gård der de hade en massa får, när vaktpojken gick & vaktade dem ute i hagarne kunde han höra skogsmannen hus hon grina så de skalla i skogarne & på nättarna när fåren varo inne i huset så var skogsmannen där & kände omkring. Han ^{var} stor rättig kar & hade stora nävar, om dagarne låg han på höchängget & sov. På de nog möjligt att de var en skogsmann ty när det fanns en 500 får var det inte så lätt & freds dem för spöke —

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skine

Gärdsd. h.

O. Sörmanström

1938

Uppst. Helt Helt

O. Sörmanström

I forna tider fanns på Mattesholms slott en mycket stor
tjänstpersonal. Grevinnan Elenora Dela Gardie styrde hela
detta stora hushåll med milda händer. Hon var mycket god ö
omän mot sitt folk, därför gick allt arbete lätt.

På den tiden fanns inte läkare på närmare håll än i Kristianstad,
ö de var dyrt ö besvärligt än på ut en Doktor. Men alla godhets
underlydande visste att bara de gingo till Grevinnan så skände
hon om hjälp ö hon gav dem medicin ö kom själv på besök
till de sjuka ö såg efter så att de fick hjälp ö mat sånde hon gäst
Hon skänkte även en gård nere i byn till äldersdomshem för
de gamla. Det fanns förut intet hem för dem.

Hon var mycket intresserad för skolorna i byn. Ö kom även
sen hon var mycket gammal på besök i skolan. Vi småskolans
barn voro så glada när vi såg hennes skipage skanna vid skolan
hon var så vänlig mot oss barn ö hörde på medan vi läste kunde
lala med var ö en ö^{gav oss} en liten klapp på huvudet ja då var man
riktigt stolt när gamla Grevinnan varit i skolan. Det är 60 år sedan
Det var den första skolan som blivit byggd i byn. Det är
väl 100 år sedan den byggdes.